

Stowarzyszenie Bursztynników w Polsce

Bursztynisko

Nr 5

Grudzień 1998

Gdańsk

Spis treści

SPIS TREŚCI.....	3
KOMUNIKATY STOWARZYSZENIA BURSZTYNNIKÓW.....	5
Przyjęcia członków.....	5
Firmy rekomendowane przez Stowarzyszenie.....	5
Regulamin udostępniania znaku firmowego Stowarzyszenia Bursztynników w Polsce zatwierdzony na posiedzeniu Zarządu w dniu 30 listopada 1998 r.....	6
Wykaz firm uprawnionych do znaku Stowarzyszenia na 15 grudnia 1998 r.....	7
Rzecznawcy.....	9
Poznajmy budowę bursztynu.....	9
Współpraca z Muzeum Inkluzji w Bursztynie Uniwersytetu Gdańskiego.....	9
KOMUNIKATY KRAJOWEJ IZBY GOSPODARCZEJ BURSZTYNU.....	12
Działalność Rady Izby.....	12
Komisja Rewizyjna Izby Bursztynu.....	13
Sąd Koleżeński Izby Bursztynu.....	13
WIADOMOŚCI ZE ŚWIATA.....	15
XIV spotkanie naukowe w Muzeum Ziemi	15
Promocja bursztynu.....	15
Czwarty numer „Polskiego Jubilera”.....	16
Zapowiedź nowego pisma jubilerskiego.....	16
Notowania cen surowca bursztynowego.....	17
Światowy kongres „Inkluzje w bursztynie” w Hiszpanii.....	17
Współpraca z fundacją „Agencja Rozwoju Regionalnego” w Gdańsku.....	18
Bursztyn – Manufaktura konigsberska.....	19

Pochodzenie bursztynu bałtyckiego.....	20
Wstęp.....	20
Las bursztynowy.....	21
Drzewo bursztynowe.....	21
Złoże bursztynu bałtyckiego	22

Wydaje: Zarząd Główny Stowarzyszenia Bursztytników w Polsce
80-382 Gdańsk, ul. Beniowskiego 5, hala nr 3, pokój 116.
tel/fax – (58)5549223. E-mail – sbp@fs-samba.com.pl

Biuro Zarządu przyjmuje korespondencję do zamieszczenia na łamach „Bursztyniska” i zgłoszenia na reklamy firm.

Z okazji zbliżających się Świąt Bożego Narodzenia i Nowego Roku władze samorządowe Stowarzyszenia i Izby Bursztynu składają wszystkim członkom i sympatykom życzenia zdrowia i dalszej, pomyślnej pracy. Zapewne wszyscy polscy bursztynnicy życzą sobie wzajemnie wszelkiej pomyślności, a przede wszystkim utrzymania prymatu na światowym rynku wyrobów bursztynowych. Niech się spełni ogłoszone przez Europejską Konferencję Dziedzictwa Bursztynowego hasło – Gdańsk Światową Metropolią Bursztynową.

Komunikaty Stowarzyszenia Bursztynników

Przyjęcia członków

Przyjęci członkowie po wydaniu poprzedniego biuletynu:

nr rejestru	imię i nazwisko	miejsowość
106	Małgorzata Bartczak	Mikołajki
109	Jarosław Lis	Gdańsk
110	Magdalena Kurzawa	Gdańsk
111	Janina Rybska	Mikołajki
112	Stanisław Marcinkowski	Gdańsk
113	Paweł Jagustyn	Poznań
114	Ryszard Szadziwski	Gdańsk
115	Elżbieta Sontag	Gdańsk
116	Grzegorz Klechowicz	Gdynia
117	Bożena Przytocka	Gdańsk
118	Mirosław Mietz	Warszawa
119	Stanisław Deiksler	Poznań
120	Marcin Drapikowski	Gdańsk
121	Margarete Sledziecki	Regensburg

Skreśleń nie dokonano.

Firmy rekomendowane przez Stowarzyszenie

Uchwałą Zarządu Głównego z dnia 30 listopada br. został zmodyfikowany regulamin przyznawania rekomendacji Stowarzyszenia, z którą jest związane prawo do posługiwania się naszym znakiem firmowym.

Tylko do 1 lutego 1999 będą mogli ubiegać się o niego nowowstępujący członkowie, właściciele firm. Po tej dacie obowiązywać będzie co najmniej półroczny staż w charakterze członka zwyczajnego.

Wraz z wnioskiem o prawo do znaku należy złożyć w biurze Stowarzyszenia lub na ręce przewodniczącej Komisji Znaku Towarowego Ewy Rachoń podpisany przez ubiegającą się firmę blankiet typowej umowy o rekomendację.

Zwracamy też uwagę na zmianę w regulaminie treści § 3, w którym zniesiono obowiązek specjalnego oznaczania bursztynów poddanych obróbce termicznej w zamian za obowiązek informowania o tym zabiegu nabywców wyrobów w formie ustnej. Wprowadzono natomiast obowiązek przestrzegania zasad ustanowionych przez władze Stowarzyszenia co dopuszczalnych metod wpływania na wybarwienie bursztynu.

Regulamin udostępniania znaku firmowego Stowarzyszenia Bursztynników w Polsce zatwierdzony na posiedzeniu Zarządu w dniu 30 listopada 1998 r.

1. Prawo do bezpłatnego używania znaku firmowego Stowarzyszenia mają członkowie władz i komisji problemowych, działający w imieniu prowadzonych jednostek organizacyjnych Stowarzyszenia. Ponadto przysługuje ono bez ograniczeń członkom honorowym wybranym przez Walne Zebranie lub Zjazd Delegatów.
2. Znakiem firmowym mogą posługiwać się także członkowie wspierający, którzy zadeklarują stałą składkę na rzecz Stowarzyszenia nie mniejszą niż 1.000 zł rocznie, zgodnie z par.11 Statutu i zawrą z Zarządem Głównym Stowarzyszenia umowę o zasadach rekomendacji ich firm w myśl par. 15 Statutu. Prawo do używania znaku rozpoczyna się od momentu wpłacenia składki za pierwszy rok członkostwa.
3. Umowa o rekomendacji winna przewidywać co najmniej następujące warunki: **a.** stosowanie w przetwórstwie i handlu wyłącznie prawdziwego bursztynu bałtyckiego (sukcynitu), **b.** informowanie nabywców wyrobów i półfabrykatów z bursztynu poddanego obróbce termicznej o dokonaniu tego zabiegu, **c.** stosowanie do produkcji biżuterii zdobionej bursztynem wyłącznie metali szlachetnych (zasada ta nie dotyczy niepowtarzalnych wyrobów artystycznych wytwarzanych osobiście przez autorów), **d.** przestrzeganie zasad dobrych obyczajów handlowych, **e.** prowadzenie działalności gospodarczej zgodnej z celami statutowymi i programem Stowarzyszenia, **f.** poszanowanie dobrego imienia i uzasadnionych interesów innych członków, **g.** stosowanie się do wytycznych władz Stowarzyszenia co do dopuszczalności zabiegów zmieniających wybarwienie bursztynu.
4. Członkowie zwyczajni ubiegający się o używanie znaku Stowarzyszenia dla rekomendacji swych firm korzystają z pierwszeństwa do nabycia tego prawa w zależności od okresu przynależności do Stowarzyszenia i aktywnego uczestnictwa w jego pracach. Przysługuje im podwójne członkostwo - zwyczajne i wspierające. Po dniu 2 lutego 1999 r. prawo do rekomendacji będzie mogło być przyznane wyłącznie członkom zwyczajnym posiadającym co najmniej półroczny staż, liczony od dnia uchwały o przyjęciu w poczet członków.
5. Zarząd Główny Stowarzyszenia reprezentuje Komisja Znaku Towarowego w której znajdują się członkowie Zarządu nie wchodzący w skład Prezydium Zarządu. Postanowienia Komisji wymagają dla swej ważności podpisu co najmniej 3 członków Komisji.

6. Ustanawia się skład osobowy Komisji Znaków Towarowych na okres nieograniczony (do odwołania):
 przewodnicząca: Ewa Rachoń
 członkowie: Barbara Kosmowska-Ceranowicz
 Zbigniew Strzelczyk
 Giedymin Jabłoński
 Lucjan Myrta
7. Komisja opiniuje wnioski kandydatów ubiegających się o prawo do używania znaku złożone na formularzu wypełnionym przez zainteresowaną osobę lub firmę, którego wzór stanowi załącznik do niniejszego regulaminu. Wnioskodawca winien równocześnie z wnioskiem złożyć podpisany przez siebie wzór umowy o rekomendację.
8. Prawo do używania znaku ustanawia Prezydium Zarządu Głównego uchwałą podjętą zwykłą większością głosów.
9. Decyzje Prezydium Zarządu Głównego wchodzi w życie niezwłocznie po ich podjęciu. Są one ogłaszane w najbliższym wydaniu biuletynu stowarzyszenia.
10. Każdy z członków zwyczajnych stowarzyszenia ma prawo wnieść zastrzeżenia co do przyznania znaku towarowego określonej firmie w postaci pisemnego wniosku uzasadniającego sprzeciw. Sprzeciwy rozpatruje w pełnym składzie Zarząd Główny w obecności zainteresowanych stron.
11. Prawo do używania znaku firmowego może być cofnięte decyzją Sądu Koleżeńskiego jeżeli ujawnią się okoliczności wymienione w punktach d, e lub f paragrafu 3 niniejszego regulaminu.
12. Prezydium Zarządu Głównego może cofnąć ze skutkiem natychmiastowym prawo do znaku w przypadku naruszenia któregośkolwiek z punktów a, b, c, lub g, paragrafu 3 niniejszego regulaminu.
13. Osoby i firmy upoważnione do korzystania ze znaku Stowarzyszenia otrzymują dyplom, który poświadcza rekomendację Stowarzyszenia i może być prezentowany publiczności.

Wykaz firm uprawnionych do znaku Stowarzyszenia na 15 grudnia 1998 r.

1. Wiesław Gierłowski (G. i W. Gierłowscy) ul. Szara 9 m 50 80-116 Gdańsk tel.: 4858 305 58 82 fax: 4858 305 58 84	2. Jacek Leśniak (Venus) ul. Żubrowa 4 80-336 Gdańsk tel.: 48 58 552 25 31 fax: 48 58 559 85 30
3. Wojciech Kalandyk (ART. 7) ul. Piekarnicza 26 80-126 Gdańsk tel./fax: 48 58 303 17 92 tel. 48 58 300 05 55	4. Adam Pstrągowski (Silver & Amber) ul. Małopolska 9 81-555 Gdynia tel. 48 58 664 60 60 fax. 48 58 664 7103
5. Józef Siulkowski (Patryk) ul. Władysława IV 1A 81-702 Sopot tel/fax 48 58 551 18 29	6. Janusz Dudnik ul. Królowej Jadwigi 18 14-200 Iława tel. 48 88 48 70 90 fax. 48 88 48 72 90
7. Marian Dejcz & Mirosław Wiśniewski (Dejcz) ul. Batorego 30 80-251 Gdańsk tel. 48 58 341 25 00 fax. 48 58 84 52	8. Leszek Duliński (Balt) ul. Czarny Dwór 2 80-365 Gdańsk tel. 48 58 553 12 71 ext. 407 fax. 48 58 12 71 ext. 392

9. Marek Juszcak & Marek Trocha (Dagenit) ul. Czerwony Dwór 2 80-386 Gdańsk-Oliwa tel. 48 58 552 23 72 fax. 48 58 552 27 45	10. Zbigniew Płoszczyca (Silvart) ul. Cmentarna 6 44-100 Gliwice tel. 48 32 279 72 91 fax. 48 32 237 07 14
11. Joachim Sokólski (Złotnictwo) ul. Modlińska 199 Warszawa tel. 48 22 811 63 36 fax. 48 22 614 40 80	12. Katarzyna Łabor (Gedanensis Art.) ul. Augustyna Necla 4 80-443 Gdańsk tel./ fax: 48 58 346 97 54
13. Lucjan Myrta (Myrta Sp. z o.o.) ul. Kasprowicza 4 81-852 Sopot tel./ fax: 48 58 551 59 13	14. Krzysztof Basiukiewicz (P.P.H. „RAV”) ul. Pana Tadeusza 74 80-123 Gdańsk tel./ fax. 303 16 26
15. Kazimierz Matusiak ul. Grodzka 29 31-001 Kraków tel. 0602 223 875	16. Stefan Plota (Stenex) ul. Żwirki i Wigury 3C/22 80-463 Gdańsk tel. 48 58 347 68 78 fax: 48 58 346 76 20
17. Christophe Lambadarios Av. Constitucion 76 28820 Coslada Madrid Spain tel. +0 3491 672 21 89 fax. +0 3491 671 3768	18. Joanna Uljanicka (Amber 8 Sp. z o.o.) ul. Beniowskiego 5 80-382 Gdańsk tel. 48 58 554 91 75 fax. 48 58 554 91 76
19. Pracownia Woytek Klucznik ul. Kopernika 29A 81-411 Gdynia tel. 0602 737 917 fax. 624 06 14	20. Małgorzata Bartczak (Sklep „Malachit”) Ul. 3-go Maja 13 11-730 Mikołajki tel. 087 216 907 fax. 087 216907
21. Paweł Jagustyn (Studio Bizuterii YES sp. z o.o.) ul. Frezjowa 24 60-175 Poznań tel. 86 76 525 fax. 86 76 525	22. Leszek Krause (ART-Silver Firma Jubilerska) ul. Wielkopolska 174 81-531 Gdynia tel. 664 88 89 fax. 664 88 89
23. Mirosław Janusz Mietz („Mirmex” Pracownia Bizuterii Artystycznej) ul. Akwarelowa 45 04-542 Warszawa tel. 022 815 31 32 fax. 022 815 31 32	24. Stanisław Deiksler (Rytosztuka sp. z o.o.) ul. Jeleniogórska 14 60-179 Poznań tel. 061 868 96 84 fax. 061 868 52 19
25. Bożena Katarzyna Przytocka ("Solo") ul. Olsztyńska 8D/3 80-395 Gdańsk tel. 556 44 34 fax. 556 44 34	

Rzeczoznawcy

Komisja Kwalifikacyjna Rzeczoznawców ukonstytuowała się na swym pierwszym posiedzeniu w dniu 10 listopada 1998 r. Wybrano prezydium w składzie: Stanisław K. Jacobson – przewodniczący, Barbara Kosmowska-Ceranowicz – zastępca przewodniczącego, Wiesław Gierłowski – sekretarz.

Komisja rozpatrzyła pozytywnie wniosek Leszka Krause z Gdyni o nadanie uprawnień rzeczoznawcy w dziedzinach materiałoznawstwa surowego bursztynu, towaroznawstwa wyrobów bursztynowych i towaroznawstwa wyrobów z innych tworzyw dekorowanych bursztynem.

Prezydium Zarządu Głównego wniosek ten zatwierdziło w dniu 15 grudnia 1998 r.

WG

Poznajmy budowę bursztynu

W celu podjęcia prac badawczych umożliwiających poznanie budowy chemicznej bursztynu Stowarzyszenie podjęło kontakt z Uniwersytetem Śląskim, a ściślej z Katedrą Geochemii, Mineralogii i Petrologii. Pierwsze badania które chcemy przeprowadzić mają pomóc w uzyskaniu informacji o przyczynach występowania bursztynów o różnym stopniu przejrzystości.

Proces klarowania w autoklawach usuwając nieprzezroczystość bursztynu pozbawia go składników gazowych, ciekłych i stałych, które przedostają się do wody uzyskanej po procesie. Stąd konieczność zbadania składu chemicznego wody po klarowaniu w autoklawie metodami spektrofotometrii absorpcyjnej w podczerwieni, w ultrafiolecie, chromatografii cienkowsarstwowej i gazowej.

Do wykonania tych badań potrzebne są próbki wody pozostającej w autoklawach po procesach prażenia. Zwracamy się więc o składanie tych próbek w biurze Stowarzyszenia lub na ręce członków Komisji Kwalifikacyjnej Rzeczoznawców Stowarzyszenia. Prosimy o dołączenie notatek o parametrach prowadzenia procesu: temperatury, ciśnienia, używanego gazu jak również (w miarę możliwości) danych o pochodzeniu bursztynu (np. ukraiński, morski, z Sambii itp)

O wynikach badań będziemy informować w „Bursztynisku” i na zebraniach środowiskowych.

Małgorzata Kucharska

Współpraca z Muzeum Inkluzji w Bursztynie Uniwersytetu Gdańskiego

Inicjatywa członków Stowarzyszenia spontanicznie podjęta na karnawałowym Balu Bursztynników w sprawie utworzenia w Gdańsku Muzeum Bursztynu napotkała na trudności ze strony władz samorządowych miasta i Wojewody Gdańskiego. Proponowana przez nas koncepcja powrotu do tradycyjnej siedziby zbiorów przyrodniczych w Zielonej Bramie uzyskała wprawdzie poparcie ówczesnego Prezydenta Miasta Tomasza Posadzkiego, jednak w rezultacie cały obiekt przejął Wojewoda na cele recepcyjne i nie znosi się na zmianę tej decyzji.

W tej sytuacji Zarząd zachęcał i nadal zachęca wszystkich członków do współpracy z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku w dziedzinie wzbogacania darami i depozytami stałej wystawy pod tytułem „Z bursztynem przez tysiąclecia”. Wystawa ta zlokalizowana w

centrum historycznego Gdańska ma za zadanie ukazywać również dorobek artystyczny i produkcyjny współcześnie działających bursztynników.

Najważniejsze zadania w dziedzinie przyrodniczych badań bursztynu będą mogły być zrealizowane pod warunkiem utworzenia usystematyzowanych zbiorów materiału badawczego i wykształcenia kadry specjalistów, w randze samodzielnych pracowników naukowych. Tego Gdańskowi brakowało najbardziej. Dotkliwą lukę zaczyna wypełniać Uniwersytet Gdański, a konkretnie Katedra Zoologii Bezkręgowców, kierowana przez prof. Ryszarda Szadzińskiego.

Zarząd Stowarzyszenia i wielu członków osobiście wspiera darowiznami zbiory utworzonego przy tej katedrze Muzeum Inkluzji w Bursztynie. Wzmiankę o darach zamieszczoną w listopadowym numerze miesięcznika środowiska naukowego Trójmiasta „Vivat academia” reprodukuje na sąsiedniej stronie.

W trakcie realizacji jest ufundowanie przez Stowarzyszenie urządzenia szlifiersko-polarskiego i gablot ekspozycyjnych dla Muzeum Inkluzji z darowizn naszych członków zebranych podczas gali kupieckiej na „Amberifie'98”.

Do Stowarzyszenia przystąpiła Pani mgr Elżbieta Sontag, pracowniczka naukowa Uniwersytetu, odpowiedzialna za gromadzenie zbiorów i prowadzenie badań i ekspozycji.

Vivat

nr 8 (14)
listopad 1998 r.
ISSN 1428-3123
Cena 50 gr

academia

Miesięcznik środowiska akademickiego Trójmiasta wydawany przez Uniwersytet Gdański

Zatopione w czasie

Bursztynowe inkluzje albo wrostki to najczęściej owady, które 40 mln lat temu wpadły w żywiczną pułapkę. Mają one dużą wartość naukową i kolekcjonerską: stan ich zakonserwowania jest tak doskonały, że można je badać tak jak formy współczesne.

Od niedawna możliwość oglądania tych arcydziwnych okazów daje Muzeum Inkluzji w Bursztynie Uniwersytetu Gdańskiego. Zbiory nowo powstałej jednostki już dziś

zajmują drugie pod względem wielkości miejsce w Polsce.

Muzeum działające przy Katedrze Zoologii Bezkręgowców tak dużą liczbę eksponatów zawdzięcza hojnym darczyńcom. Ponad 50 kg naturalnych form bursztynu bałtyckiego z inkluzjami przekazał Wojciech

Kalandyk, prezes Stowarzyszenia Bursztynników w Polsce. Muzeum otrzymało cenne okazy również od Wiesława Gierłowskiego z Gdańska, Jacka Serafina z Kasparusa oraz kilku innych osób.

- Pan Wiesław Gierłowski, mecenas muzeum uniwersyteckiego, jest właścicielem niezwykle rzadkości: jaszczurki w bursztynie bałtyckim. To dzięki jego entuzjazmowi i kontaktom otrzymaliśmy tak hojny dar i mamy złożone obietnice darowizn w postaci maszyn do obróbki inkluzji, nowych eksponatów i pomocy materialnej - powiedział nam prof. Ryszard Szadziwski, kierownik muzeum.

Przed laty Gdańsk posiadał własną kolekcję muzealną bursztynu i jego wyrobów, która zaginęła w czasie II wojny światowej. Potrzebę istnienia kolekcji w Trójmieście - zdaniem pracowników muzeum - bardziej rozumieją ludzie związani z przemysłem bursztynowym niż urzędy sprawujące nadzór nad rozwojem kulturalnym regionu gdańskiego.

Możliwości ekspozycyjne Muzeum są niewielkie. Trzy nowoczesne witryny wystawiennicze na korytarzu budynku Wydziału Biologii, Geografii i Oceanologii w Gdyni przy ul. Marsz. Piłsudskiego 46 są jednak tylko skromnym początkiem stałej ekspozycji. Na razie służy ona studentom UG, lecz w przyszłości zostanie udostępniona mieszkańcom ziemi gdańskiej i turystom.

(red.)

Komunikaty Krajowej Izby Gospodarczej Bursztynu

Działalność Rady Izby

Szanowni Państwo !

Mamy zaszczyt poinformować Państwa, że dobiegł końca proces rejestracyjny niezbędny do podjęcia działalności. Opracowaliśmy regulaminy pracy i podział pracy pomiędzy członków Prezydium, formę i obieg dokumentacji i projekt budżetu na rok 1999.

W chwili obecnej Izba zrzesza 134 podmioty gospodarcze. Nasza prężność działania uwarunkowana jest w sposób bezpośredni od uzyskania stałej siedziby, w której powinien działać sekretariat oraz od regularnie wpłacanych składek przez naszych członków. Do chwili obecnej wpisowe oraz składki wpłaciło 8 członków.

Dnia 23 listopada br. na naszą prośbę doszło do spotkania z Panem Pawłem Adamowiczem, Prezydentem Miasta Gdańska.

Podczas spotkania poruszyliśmy następujące tematy:

- badania złóż bursztynu, wydobywanie oraz obrót surowcem bursztynowym;
- promocja Gdańska jako centrum obróbki i obrót wyrobami z bursztynu;
- promocja Izby Bursztynu oraz jej członków;
- szkolenie zawodowe;
- powołanie Muzeum Bursztynu;
- przydział nieodpłatnego lokalu na potrzeby Izby Bursztynu.

Pan Prezydent okazał nieklamane zadowolenie z faktu spotkania, a poruszone problemy uznał za bardzo ważne. Uzgodniliśmy, że oddelegowani dwaj V-ce Prezydenci wraz z przedstawicielami Izby Bursztynu ustalą robocze spotkania począwszy od 15.01.1999 r. Pan Prezydent poinformował nas, że bardzo chętnie widzi utworzenie Muzeum Bursztynu w remontowanej baszcie i tam również znajdzie swą siedzibę Izba Bursztynu.

Pomimo, że nazwa baszty nie została wymieniona, domyślamy się, że chodzi o budynek pomiędzy ul. Szeroką a Podwalem Staromiejskim vis a vis pomnika Jana III Sobieskiego.

Współpracę z władzami Gdańska będziemy realizować bardzo starannie i uważnie. Od początku listopada prowadzimy intensywne prace dotyczące szkolenia zawodowego. Rozmowy w Rejonowym Urzędzie Pracy są bardzo zaawansowane. Uważamy, że ukierunkowane szkolenie zawodowe, umożliwi firmom zrzeszonym w Izbie pozyskanie nowych przyuczonych pracowników.

Prosimy o pisemne zgłaszanie Państwa potrzeb zatrudnienia w poszczególnych grupach zawodowych (obróbka bursztynu, obróbka srebra itp.), a także możliwości odpłatnego szkolenia kursantów w Państwa firmach.

Pragniemy poinformować, że szkolenia takie będą możliwe również w innych miastach. Prosimy o stosowne informacje.

Pragniemy Państwu przedstawić możliwość reklamy Państwa firm w angielskojęzycznej książce pt. „Badania nad bursztynem” jaką przygotowuje do druku Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, członek Izby Bursztynu. Szczegółowe informacje uzyskacie Państwo kontaktując się z dyrektorem Panem Henrykiem Panerem lub Panią Barbarą Gostyńską – tel. 301-53-38.

W celu uregulowania spraw członkowskich oraz uzyskania potrzebnych Izbie danych o swoich członkach należy przesłać deklarację na adres Izby Bursztynu. Oczekujemy również na Państwa inicjatywy dotyczące udziału Izby Bursztynu w Targach „Amberif’99 oraz

propozycje problemów jakie powinniśmy poruszyć podczas ogólnokrajowego spotkania branży bursztyniarskiej i jubilerskiej jakie zamierzamy zorganizować podczas tych targów.

Dla uczestników targów „Amberif'99” zamierzamy zorganizować konkurs na najlepiej urządzone stoisko.

Ze Stowarzyszeniem Bursztynników w Polsce uzgodniliśmy zasady wydawania opinii i orzeczeń przez jedną Komisję rzeczoznawców bursztynu i wyrobów bursztynowych również dla potrzeb członków Izby.

Prezes Izby Bursztynu
Zbigniew Strzelczyk

Wiceprezes Izby Bursztynu
Jacek Leśniak

Komisja Rewizyjna Izby Bursztynu

Komisja Rewizyjna Krajowej Izby Gospodarczej Bursztynu ukonstytuowała się na posiedzeniu w dniu 13.10.1998 r. w sposób następujący:

Przewodniczący: Gabriela Gierłowska 80- 116 Gdańsk ul. Szara nr 9 m. 50, tel. firmowy 0-5233 61018, tel. 302-13-95, fax 305-58-84, tel. kom. 0 603 310 999 E-mail: ggierlowska@poboxes.com

Z-ca Przewodniczącego: Adam Warchoń 81-708 Sopot ul. Haffnera nr 40 m. 4, tel. firmowy 0 602 253 802, domowy 551-54-52, fax 551-54-52,

Sekretarz: Henryk Wiedrycki 80-123 Gdańsk ul. Pana Tadeusza nr 40, tel. 302-44-85, fax 302-44-85, tel kom. 0 602-222-426.

Członkowie: Jolanta Gulbicka 80-839 Gdańsk ul. Zamkowa 2b/7, tel. 3016390
Jerzy Łabor 80-443 Gdańsk ul. A. Necla 4, tel. 3469754
Józef Konarski 83-110 Tczew ul. Jedności Narodu 30 d., tel/fax. Sopot 5515288

Do wszystkich wyżej wymienionych członków komisji można zwracać w sprawach właściwych dla Komisji Rewizyjnej a dotyczących Krajowej Izby Gospodarczej Bursztynu w Gdańsku.

Przewodnicząca Komisji Rewizyjnej – Gabriela Gierłowska

Sąd Koleżeński Izby Bursztynu

Sąd Koleżeński konstytuował się na posiedzeniu w dniu 12 listopada br. uchwalając równocześnie tymczasowy regulamin działania i postępowania przed nim w sprawach spornych.

Do każdego z członków Sądu można zwrócić się telefonicznie w celu zapoznania się z regulaminem postępowania, a także w celu przedstawienia spraw spornych. Z chwilą uruchomienia biura Izby wszelkie wnioski należy kierować za pośrednictwem tego biura.

Skład Sądu Koleżeńskiego:

1. Przewodniczący – Wiesław Gierłowski, tel. 3055882
2. Zastępca Przewodniczącego – Jan Gwozdowicz, tel. 6245186
3. Sekretarz – Marek Juszcak, tel. 3478979
4. Członek – Andrzej Drozdowski, tel. 3416769
5. Członek – Andrzej Szemis, tel. 5517620

Przewodniczący Sądu Wiesław Gierłowski

Wiadomości ze świata

XIV spotkanie naukowe w Muzeum Ziemi

Spotkanie w dniu 20 listopada 1998 r. zorganizowane wspólnie przez Muzeum Ziemi PAN i Sekcję Owadów Kopalnych Polskiego Towarzystwa Entomologicznego było chyba najliczniej i najbardziej wszechstronnie obsadzone ze wszystkich dotychczasowych. W ciągu kilkunastu godzin obrad przedstawiono 15 referatów i zaprezentowano zebranym badaczom wystawę „Portret Jaszczurki”. W obradach uczestniczyli specjaliści z wielu dyscyplin naukowych, pochodzący ze wszystkich najważniejszych ośrodków Polski (Warszawa, Kraków, Śląsk, Wybrzeże), a także z Niemiec i Rosji.

W dużym stopniu tematyka obrad odnosiła się do dorobku niedawnego Światowego Kongresu „Inkluzje w bursztynie” odbytego w dnia 20-23 października br. w Vitorii w Kraju Basków. Dla środowiska praktyków najbardziej interesującym z tego dorobku był poster Uniwersytetu Śląskiego, przedstawiony przez dr Anielę Matuszewską o nieorganicznych i organicznych składnikach wody uzyskiwanych podczas obróbki bursztynu w autoklawie. Dr Matuszewska uzupełniła tabelaryczne informacje z posteru referatem o metodach instrumentalnych w badaniu chemicznej budowy żywic kopalnych. Ze sprawozdań uczestników Kongresu, a szczególnie prof. Barbary Kosmowskiej-Ceranowicz, która była członkiem ścisłego komitetu naukowego, wynikało, że opracowania dr Matuszewskiej zostały przez międzynarodowe środowisko naukowe za bardzo ważne i interesujące.

Uczestnictwo w warszawskim spotkaniu pozwoliło Stowarzyszeniu nawiązać współpracę, o której pisze dr Małgorzata Kucharska.

Bursztynników z Pomorza bardzo zainteresują nowe odkrycia z emporium Truso, zaprezentowane przez archeologa dr Przemysława Wielowiejskiego. Fotografie znalezionych tam okazów bursztynowych postaramy się zaprezentować na stronach www w internecie.

Przy najbliższej okazji postaramy się też przedstawić ocenę przyczyn kryzysu przemysłu bursztynowego na Sambii, której dokonała Zoja Kostiaszowa z Muzeum Bursztynu w Kaliningradzie. Oceniała ona, że próby reform w tym przemyśle nie powiodły się, a wartość produkcji wyrobów gotowych spadła trzykrotnie. W dużym stopniu wpłynęło na to zaprzestanie wytwarzania wyrobów ze złota, które dawały największy dochód, lecz wymagały znacznych środków na zakup drogiego materiału. Po poniesieniu dotkliwych strat w działalności gospodarczej ostatnich lat kombinat w Jantarnym nie dysponuje już niezbędnymi na ten cel środkami pieniężnymi. Sytuację zakłócił dodatkowo kryzys rosyjskiego systemu pieniężnego po 17 sierpnia br.

Spadku produkcji w kombinacie nie wyrównuje działalność około 100 koncesjonowanych firm prywatnych, bowiem niewiele z nich prowadzi przetwórstwo, a koncentruje się na wywozie surowca, omijając surowe zakazy w tym względzie.

Promocja bursztynu

Letni wyjazd przedstawicieli ośmiu firm do Las Vegas pobudził zainteresowanie organizatorów amerykańskich targów jubilerskich polskimi producentami wyrobów z bursztynu. Jesienią otrzymaliśmy zaproszenie do udziału w prestiżowej imprezie JCK Show w Orlando, organizowanej przez firmę Reed Exhibition Companies w lutym 1999 r.

Zarząd Stowarzyszenia zwrócił się do wszystkich członków prowadzących działalność gospodarczą o udział w zorganizowaniu zbiorowego, polskiego stoiska z bursztynami na targach w bardzo licznie odwiedzanej przez Amerykanów w porze zimowej miejscowości na Florydzie.

Na apel pozytywnie odpowiedziało tym razem 12 firm, to jest o 50% więcej niż poprzednio.

Do Orlando wyjadą:

Silver & Amber, Dudnik, Venus, RAV, SILVART, Sokólski Złotnictwo, ART 7, Amber 8, Pracownia W. Klucznik, L. Krause, DEJWIS S.C., YES sp. z o.o.

Uczestnicy podobnie jak poprzednio nie tylko zobowiązali się do pokrycia wszelkich kosztów, lecz z tytułu korzystania z rekomendacji Stowarzyszenia wnoszą dodatkową opłatę 5% narzutu do całości bezpośrednich wydatków.

Przed targami „AMBERIF'99” opublikujemy relację z obydwu promocyjnych wyjazdów na teren USA.

Czwarty numer „Polskiego Jubilera”

W jesiennym numerze „Polskiego Jubilera” polecamy interesujące sprawozdanie prof. Barbary Kosmowskiej-Ceranowicz z polskiej ekspozycji na wystawie „Expo'98” w Lizbonie. Całość narodowej ekspozycji została zatytułowana „**Polska – Bursztynowe Wybrzeże**”, a centralnym akcentem była wystawa według scenariusza Pani Profesor, nawiązująca do głównego tytułu polskiego wystąpienia: „Bursztyn w paśmie południowego pobrzeża bałtyckiego”.

Cieszyć mogą hasła rozmieszczone wokół piramidy Jana Sawki w centrum wystawy: *Tradycja europejska – Dziesięć wieków nad Bałtykiem – Tysiąc lat Gdańska 997-1997*, lecz nie zadawała pominięcia możliwości bardziej skonkretyzowanej promocji bursztynu, choćby przez solidne wsparcie handlowe wystawy.

W tymże numerze Pani Profesor publikuje pierwsza z serii charakterystyk żywic kopalnych świata: jest nią *gedanit* występujący niekiedy w złożach sukcyntu (bursztynu bałtyckiego). W kolejnych numerach przewidziane są opisy i sposoby identyfikacji innych żywic: stantienitu, beckerytu, glessytu i tak zwanego „bursztynu młodego”.

Dr Róża Kulicka, członek-założyciel Stowarzyszenia przedstawia tradycję bursztynowej rodziny Książków.

Uwadze czytelników polecam też artykuły Joanny Kulczyckiej i Sławomira Safarzyńskiego o platynie i palladzie, a także liczne wypowiedzi artystów w dziedzinie sztuki złotniczej.

Zapowiedź nowego pisma jubilerskiego

Zarząd Stowarzyszenia podpisał umowę o współpracy z wydawnictwem „Unit” w Warszawie, przewidującą udział w redagowaniu nowego kwartalnika „Sztuka Złotnicza”. w pierwszym numerze nasza Komisja Rzeczoznawców przedstawia propozycję handlowej klasyfikacji odmian bursztynu bałtyckiego.

Notowania cen surowca bursztynowego

masa w gramach lub właściwości	ceny średnie na początek roku 1997	ceny minimalne i maksymalne 1998	na 1 grudnia 1998 r.
500 - 1000	1400	1600	1600 - 1900
300 - 500	1200	1200	1100 - 1250
200 - 300	960	1100	1000 - 1050
100 - 200	800	990	700 - 750
60 - 100	700	750	500 - 600
40 - 60	600	680	450 - 550
10 - 40	450	450	315 - 440
5 - 10	275	350	175 - 270
1 - 5	200	180	105 - 120
0,5 - 1	60	50	35 - 70
poniżej 0,5	15	12	7 - 12
bursztyny warstwowe ponad 5 g	100	110	35 - 180
bursztyny zanieczyszczone (porowate)	40	50	10 - 150

Klasyfikacja surowca według gatunków handlowych jest oparta na zasadach ustalonych przez Komisję Rzecznawców Stowarzyszenia Bursztyenników w Polsce. Przy dopuszczeniu do obrotu w klasyfikacji według masy bryłek częściowo zanieczyszczonych lub z innymi wadami stosowane są opusty do 50%. Ceny skupu bez opłaty skarbowej lub VAT.

Przewodniczący Komisji Surowcowej
Stowarzyszenia Bursztyenników w Polsce
Jacek Leśniak

Światowy kongres „Inkluzje w bursztynie” w Hiszpanii

Kongres odbył się w dniach 20-23 października w Witorii, stolicy kraju Basków. Organizatorem kongresu był Departament Kultury i Języka Basków Rady Prowincjalnej Alawy oraz podległe mu Muzeum Przyrodnicze Alawy w Witorii.

Do komitetu naukowego Kongresu zaproszono trzy osoby z Ameryki (C.W. Beck, G. Poinar Jr., i D.A. Grimaldi), i po jednej osobie z Francji (A. Nel), Rosji (V.V. Zerichin) i Polski (B. Kosmowska-Ceranowicz). Kongres przygotowany został z okazji zakończenia pierwszego etapu badań tzw. bursztynu z Alawy – regionu geograficznego w obrębie kraju Basków. Organizatorzy chcieli przede wszystkim przedstawić informację o kopalnej żywicy, której złożo odkryto w 1995 r. w kraju Basków.

Kongres zgromadził około 120 badaczy nie tylko paleontologów, ale również badaczy innych specjalności z 15 krajów: Hiszpanii 59, z Francji 10, z USA 8, z Rosji 7, z Polski 6, z Wielkiej Brytanii 5, z Danii 4, z Niemiec 3, ze Szwecji, Włoch i Dominikany po 2 osoby, i z Brazylii, Portugalii i Kanady po 1 osobie. W przeciągu 4 dni na 7 tematycznych sesjach wygłoszono 32 referaty (w tym 6 godzinnych) i przedstawiono 26 posterów. Zgodnie z założeniami kongresu przewagę stanowiła tematyka paleontologiczna.

Referaty dotyczyły następujących problemów:

- konserwacji i przechowywania bursztynu;
- żywic kopalnych i złóż (mówiono o sukcyinie i innych żywicach kopalnych, o bursztynie dominikańskim, o żywicach z rejonu dawnego ZSRR, z Ameryki ze szczeg. olnym uwzględnieniem żywic z New Jersey, o żywicy kopalnej z miejscowości Picardie z

Basenu Paryskiego, o „bursztynie brytyjskim”, o bursztynie libańskim jako „szczególnym oknie w przeszłość”, no i o **złożu żywicy zwanej już bursztynem z Alavy, które występuje w miejscowości Peniacerrada. Żywica znajduje się w dolnokredowych piaskowcach i czarnych ilach bogatych w substancję roślinną. Jest przezroczysta i przeświecająca, bardzo silnie spękana, występuje w płaskich soczewkach między piaskowcami, lub w formie niewielkich bryłek. Największa bryła, którą można zobaczyć w Muzeum ma wielkość połowy głowy, ale podobnie jak inne jest spękana. Na wystawie eksponowano bryłki szlifowane. Referowano licznie występujące inkluzje. Najbardziej przekonujący wniosek z badań bursztynu z Alavy (choć nie wypowiedziany przez Hiszpanów) to ten, że nie jest to sukcynt.**

- problem chemii bursztynu (A. Matuszewska i L. Karwowski z Uniwersytetu Śląskiego przedstawili niewątpliwie ciekawy dla C7złonek Stowarzyszenia temat, który dotyczył nieorganicznych i organicznych składników wody pozostającej w autoklawie). Mamy nadzieję, że materiałów badawczych do tego tematu nie zabraknie;
- zbiory bursztynu (z Natural History w Londynie: kolekcję F.A. Panetha: zbiory z Muzeum Geominero w Madrycie;
- problemy archeologiczne,
- inne problemy: dotyczyły m.inn. rosyjskiego państwowego programu „Bursztynowa fala”- zagospodarowania i rozwoju przemysłu bursztynniczego (referował A.Kryłow) i ciekawe badania pyłku jako *zapomniane inkluzje* w bursztynie bałtyckim, które prowadzą Niemcy.

Barbara Kosmowska-Ceranowicz

Współpraca z fundacją „Agencja Rozwoju Regionalnego” w Gdańsku

W dniu 24 listopada br. gdańska Agencja Rozwoju Regionalnego wspólnie z Bałtycką Kooperacją Turystyczną (BTC) zorganizowała sympozjum przedstawicieli urzędów kultury fizycznej i turystyki z Polski, Łotwy, Szwecji i Grecji, to jest krajów biorących udział w programie turystycznego wykorzystania dawnych handlowych szlaków bursztynowych pod nazwą „Amber”.

Dyrektor Generalny BTC Pan Arne Ellefors ze Szwecji, koordynator programu „Amber” zaprosił do udziału w sympozjum przedstawicieli władz Gdańska, właścicieli biur podróży i licznych dziennikarzy. Spotkanie nazwano Europejską Konferencją Dziedzictwa Bursztynowego.

Na wniosek Prezesa Zarządu Fundacji „ARR” pana Michała Górskiego postanowiono powołać przy tej fundacji ośrodek współdziałania różnych instytucji zajmujących się bursztynem w krajach europejskich i ogłoszono **Gdańsk – Światową Stolicą Bursztynu.**

Członkowie naszego Stowarzyszenia referowali większość tematów dotyczących pochodzenia, historii i współczesności bursztynu. Referat prof. Ryszarda Szadzińskiego bardzo ciekawie przedstawiający pochodzenie bursztynu w świetle nauk biologicznych publikujemy w tym numerze „Bursztyniska”. Referaty wygłosili też: Ewa Rachoń i Wiesław Gierłowski, a ponadto zaproszeni przez BTC Elżbieta Bochdan-Chońska z Muzeum Archeologicznego i Andrzej Januszajtis.

Polscy, szwedzcy i greccy koordynatorzy projektu „Amber” przedstawili filmy video z całej trasy turystycznych szlaków po obiektach związanych z bursztynem – od Helsinek poprzez Łotwę, Litwę, Okręg Kaliningradzki Rosji, Polskę, Ukrainę aż do miasta Alexandropolis w

Grecji. Zaprezentowano także strony internetowe kilku instytucji, w tym Muzeum Inkluzji w Bursztynie Uniwersytetu Gdańskiego.

Gdańska Agencja Rozwoju Regionalnego przygotowuje mapę turystyczną nowego województwa pomorskiego, na której będą oznaczone miejsca interesujące dla tematyki bursztynowej. Zarząd Stowarzyszenia zgłosił do tej mapy placówki firm uprawnionych do posługiwania się znakiem Stowarzyszenia. Właściciele wytwórni bursztynowych, którzy chcieliby je udostępnić turystom (za ewentualną opłatą) mogą zgłosić to za pośrednictwem naszego biura, podając dni tygodnia i godziny dostępności oraz adresy (poczta, e.mail, telefon, fax).

Wiesław Gierłowski

Bursztyn – Manufaktura konigsberska

Pragnę polecić Członkom Stowarzyszenia książkę „Die Staatliche Bernstein-Manufaktur Königsberg 1926-1945” wydaną przez Ulfa Erichsona – dyrektora Muzeum Bursztynu w Ribnitz-Damgarten (1998) z tekstem dr L. Tomczyka.

Książka zawiera, oprócz ciekawego i w części nieznanego dla polskiego czytelnika tekstu, bogato ilustrowany katalog. Wydana została z okazji wystawy czasowej zorganizowanej przez Muzeum Bursztynu (obecnie wystawa ta jest już przeniesiona do Muzeum w Lüneburgu). Celem wystawy jest pokazanie jak największej liczby wyrobów i dokumentów z czasów działalności manufaktury królewieckiej.

Jak wynika z tekstu przed I wojną światową większa część bursztynu była eksportowana. Przybory dla palaczy eksportowane do USA wyrabiano z bursztynu prasowanego. Niestety drogi pokrzyżowało odkrycie b a k e l i t u, który jako tańszy wygrał konkurencję (!).

Warsztaty przeżywały ciężko poniesione straty.

W 1926 r. utworzono „**Staatliche Bernstein-Manufaktur GmbH**” do której należały 4 firmy w tym firma H. Bartha w Gdańsku (która już w 1924 r. dawała 51 % wyrobów; zlikwidowana została w 1931 r.), dwie firmy w Königsbergu i jedna w Berlinie. Piąta firma W.Witzki z oddziałami w Gdańsku i Królewcu, dość szybko odeszła i utworzyła warsztat w Monachium. Do Staatliche Bernstein-Manufaktur GmbH” zaczęło dołączać Pruskie Górniczo-Hutnicze Towarzystwo Akcyjne (**Preussag**) ze swymi kopalniami bursztynu, za które sukcesywnie uzyskiwało coraz wyższe udziały, aż w 1929 r. stało się wyłącznym właścicielem spółki. Produkcję wyrobów podjął wówczas również warsztat w Palmnicken. Punkty sprzedaży były najpierw tylko w Gdańsku. Następne powstawały w Hamburgu, Düsseldorfie, Essen, Frankfurt, Szczecinie, Stuttgart, Karlsbadzie i Wiedniu. Mimo braku pełnej dokumentacji zestawiono liczbę pracowników zatrudnionych w tym czasie w poszczególnych zakładach spółki, która łącznie wynosiła 2650 osób (w tym w Gdańsku 360). Ponadto w latach trzydziestych sezonowo zatrudniano około 2600 kobiet przy wyrobie przedmiotów wspierających akcję zbierania datków na pomoc zimową. Były to drobne formy w kształcie kwiatów i liści na szpilkach bądź na sznurkach, które darczyńca dostawał dla ozdoby, jako pamiątkę oraz jako znak wniesienia darowizny. Ślad tej akcji jak pisze autor książki pokazano również na wystawie (w grupie 4). Szacuje się, że od 1933 r. wykonano 60 milionów bursztynowych odznak pomocy zimowej (!).

W innym miejscu czytamy o zastosowaniu drobnego bursztynu w czasie drugiej wojny światowej do produkcji masek przeciwgazowych jako wsadu filtrującego.

Wyroby przedstawione zostały w katalogu w następujących grupach:

(1) ozdoby, (2) formy użytkowe, (3) obiekty o charakterze kultowo-religijnym, (4) obiekty dedykowane: nagrody, upominki, odznaczenia, (5) rzeźby i szlify.

Jak pisze autor, dzięki manufakturze królewieckiej, która dbała o artystów i ich zatrudniała (wymieniono Jana Halschuh, Koy i Seitz) dokonała się pionierska praca ku wielkiej sztuce po 200 latach milczenia (pewnie chodzi o okres od XVIII do XX w.).

Grupa 4 tworzona była szczególnie po 1933 r. kiedy to sztuka była następstwem, nie jak w latach poprzednich tendencji mody i sytuacji gospodarczej, a dostała się pod polityczny wpływ nazistów (narodowych-socjalistów). Szeroka reklama bursztynu oparta była nie tyle na estetyce co na racjach gospodarczo-politycznych. Słowo bursztyn używane było coraz częściej z przymiotnikiem *niemiecki*, mówiono, a nawet śpiewano (?) hymn (Schwahn 1933) o *prawdziwym niemieckim kamieniu*.

Czy wyroby manufaktury królewieckiej (poza grupą 4) mogą się podobać? Niewątpliwie są rzeczy ładne jak choćby diadem na str. 114 i wiele innych oraz mniej ładne, ale opracowanie ich, pokazanie na wystawie monograficznej i zebranie materiału fotograficznego jest godne pochwały. Dzięki książce dokumentacja wyrobów okresu 1926-1945 jest dla zajmujących się obróbką bursztynu zdecydowanie ułatwiona.

Barbara Kosmowska-Ceranowicz

Uwaga:

Książkę – bogato ilustrowany zdjęciami kolorowymi i czarno-białymi album - można nabyć w biurze Stowarzyszenia w cenie 80 zł dla członków i 100 zł dla pozostałych osób i instytucji. Sprzedaż w imieniu Stowarzyszenia i na tych samych zasadach prowadzi też firma HeMar w Gdańsku-Wrzeszczu.

Pochodzenie bursztynu bałtyckiego

Wstęp

Bursztyny są znane z wielu miejsc kuli ziemskiej. Najstarsze pochodzą aż z triasu (230-200 mln lat). Żywice czwartorzędowe, których wiek nie przekracza 1,6 mln lat, nazywane są kopalniami bądź po prostu żywicami subfosylnymi lub współczesnymi. W erze mezozoicznej były wytwarzane przez rośliny nagonasienne, a we współczesnej – kenozoicznej, zarówno przez rośliny nagonasienne (iglaste) jak i okrytonasienne (liściaste). Tylko niektóre żywice mogły przetrwać do czasów współczesnych. Musiały one być odporne na rozkład pod wpływem zewnętrznych czynników środowiska (chemicznych i biologicznych) oraz posiadać właściwości polimeryzacyjne (utwardzanie, amberyzacja, fosylizacja). Podczas polimeryzacji mniejsze cząsteczki (monomery), którymi mogły być kwasy organiczne, łączyły się w długie łańcuchy polimeru. Żywica z rzadkiej robiła się twarda. Sugeruje się, że dobrym katalizatorem (utwardzaczem) w procesach polimeryzacji była woda morską.

Bursztyn bałtycki jest żywicą kopalną pochodzącą sprzed około 40-35 mln lat. Ze względu na dużą zawartość kwasów bursztynowych (3-8%) jest nazywany również sukcynelem. Najbogatsze złoża bursztynu znajdują się w rejonie Zatoki Gdańskiej, zarówno w Polsce, jak i Obwodzie Kaliningradzkim w Rosji. Bursztyn bałtycki zajmuje pozycję uprzywilejowaną wśród innych żywic kopalnych z wielu powodów. Między innymi dlatego, że jest minerałem, który od najdawniejszych czasów towarzyszy człowiekowi i jest przez niego wykorzystywany w wyrobach jubilerskich. Jako surowiec jest on łatwo dostępny, a jego zasoby są niewyobraźalnie duże. Warto w tym miejscu wspomnieć, że tylko w polskiej

części jego złóż pierwotnych zalegających na głębokości ponad 120 m, występuje ponad 600 tys. ton materiału bursztynowego.

Gdańsk można nazwać miastem bursztynowym. Jego nazwa w różnych kombinacjach pojawia się zawsze, gdy jest mowa o bursztynie i jego pochodzeniu. Zatoka Gdańska to miejsce występowania najbogatszych złóż bursztynu w skali świata. Gedanit to jedna z odmian bursztynu. Delta mitycznego Eridanu nazwana deltą chłapowsko-sambijską obejmująca całą Zatokę Gdańską jest po prostu deltą gdańską. Natomiast, *Gedanohelea*, *Dasyhelea gedanica*, *Forcipomyia gedanicola*, *Meunierohelea gedanicola*, *Mantohhelea gedanica*, *Eohelea gedanica*, *Ceratopogon gedanicus*, *Culicoides gedanicus* to tylko niektóre nazwy rodzajowe i gatunkowe owadów żyjących w czasach, gdy tworzył się bursztyn bałtycki.

Pytanie skąd się wziął bursztyn bałtycki zawsze intrygowało człowieka. Ogólny, aktualny do dzisiaj, scenariusz powstawania bursztynu bałtyckiego został zarysowany już w czasach starożytnych. Wg mitologii greckiej to płaczące nimfy – Heliady zamienione w topole, ronili do rzeki Eridan złote łzy, które stawały się bursztynem.

Las bursztynowy

Bursztyn bałtycki powstawał w trzeciorzędowym okresie górnego eocenu i dolnego oligocenu około 40-35 lat. W tym czasie klimat był znacznie cieplejszy, a rozkład lądów i mórz inny niż obecnie (Ryc. 1). Fenno-Sarmacja obejmująca obecne tereny Europy północnej była największym lądem w tym rejonie. Od dzisiejszej Azji (Katazja) oddzielało ten ląd Morze Syberyjskie, które łączyło północne Morze Arktyczne z Morzem Tetydy na południu. Dzisiejszą Europę środkową i południową pokrywało Morze Tetydy, z licznymi, różnej wielkości, wyspami tworzącymi skomplikowane systemy archipelagów. Nie było wówczas ani Alp ani Karpat, które powstały wiele milionów lat później w okresie miocenu i pliocenu.

Tereny Fenno-Sarmacji porastały lasy bursztynowe; w części południowej o klimacie subtropikalnym z dużym udziałem roślinności wiecznie zielonej, a w części północnej o klimacie umiarkowanym z roślinnością zrzucającą liście w okresie zimowym. Granicę pomiędzy obiema strefami wyznacza zasięg ciepłolubnych palm (Ryc. 1). Były tu góry z wartko płynącymi zimnymi strumieniami, liczne zbiorniki wody stojącej, dziuple wypełnione wodą, kałuże, bagna, itp. Glebę leśną pokrywała gruba warstwa ściółki i rozkładającego się drewna. Taki obraz lasu powstał na skutek badania inkluzji roślinnych i zwierzęcych zachowanych w bursztynie bałtyckim. Flora i fauna lasu bursztynowego składała się z mniej lub bardziej chłodnolubnych form borealnych, których krewniacy i potomkowie żyją do dzisiaj w Europie, oraz ciepłolubnych grup tropikalnych, których przedstawiciele żyją obecnie daleko na południu (np. termyty). Okazuje się, że sporo gatunków owadów, które występowały niegdyś w lesie bursztynowym ma swoich krewniaków żyjących wyłącznie w Australii i regionie orientальnym.

W tych lasach rosły drzewa szpilkowe zdolne do wytwarzania dużych ilości żywicy. Drzewa bursztynowe występowały w różnych typach środowisk obu stref klimatycznych Fenno-Sarmacji oraz w górach. To sugeruje, że drzewo bursztynowe nie miało zbyt dużych wymagań siedliskowych, albo rosło ich kilka gatunków.

Drzewo bursztynowe

Do niedawna, za producenta żywicy bursztynowej uważano sosnę żywicodajną – *Pinus succinifera*. Jest to nazwa zbiorcza zastosowana do określenia kilku podobnych gatunków drzew sosnowych. Duży wkład do badań nad tym drzewem wniósł gdańszczanin, znakomity botanik – Hugo Conwentz, który w latach 1880-1910 pełnił także funkcję dyrektora Zachodniopruskiego Muzeum Prowincjonalnego w Gdańsku, z siedzibą w Zielonej Bramie. Współczesne badania chemiczne i fizyczne bursztynu oraz żywicy obecnie

wytwarzanych przez sosny i drzewa pokrewne, zanegowały taką możliwość. Analizy spektroskopowe w podczerwieni wskazują na pewne podobieństwo bursztynu bałtyckiego do żywicy cedrów (*Cedrus*) lub araukarii - soplicy australijskiej (*Agathis australis*) z rodziny Araucariaceae. Problem jednak w tym, że ani araukarie, ani cedry, dotychczas nie zostały stwierdzone w lesie bursztynowym. Za wykluczeniem cedrów z listy potencjalnych producentów bursztynu przemawia fakt, że ich żywica, podobnie jak sosen jest bardzo nietrwała i ulega szybkiemu rozkładowi w środowisku zewnętrznym. Takie właściwości posiadają tylko araukarie, które były notowane w Europie w okresie kredowym. Występowanie owadów w lesie bursztynowym, których krewniacy występują obecnie również tylko w regionie australijskim sugeruje, że podobnie mogło być z araukariami.

Złoża bursztynu bałtyckiego

Żywica wypływała ze zranień, pęknięć pni drzew i konarów tworząc nacieki, sople; spływała i kapłała na glebę, ewentualnie pozostawała wewnątrz pni drzew. Drzewa bursztynowe wytwarzały olbrzymie ilości żywicy o czym świadczą ogromne, nierzadko znajdowane, kilkukilogramowe bryły bursztynu lub sople o średnicy 5-6 cm. Być może żywicowanie było silniejsze wiosną, gdyż bardzo częstymi inkluzjami w powierzchniowych formach bursztynu są włoski pochodzące z młodych liści lub łusek osłaniających pączki dębów.

Żywica latami, może setkami lat, gromadziła się w glebie, zalegała w wodzie, pozostawała w obumarłych drzewach bursztynowych, trafiała do bagien, strumieni, rzeczek i rzek. Mogła w tych warunkach powoli się utwardzać ale nie ulegała destrukcji. Ulewne deszcze, powodzie, czy też inne czynniki spowodowały, że zakrzepłe już bryłki żywicy osobno lub z całymi drzewami, systemem rzeczek i rzek trafiały do eoceńskiego morza, gdzie zostały zdeponowane na dnie w rejonie ujściowym. Jedna z takich hipotetycznych rzek otrzymała od prof. B. Kosmowska-Ceranowicz mityczną nazwę – Eridan. Jej ujście w postaci delty (Ryc. 3) znajdowało się na południowym brzegu Fenno-Sarmacji i obejmowało całą dzisiejszą Zatokę Gdańską. Delta gdańska ma zachowane po obu krańcach Zatoki Gdańskiej pierwotne złoża bursztynu, nie zniszczone przez lodowiec (w Chłapowie u nasady Płw. Helskiego i w Jantarnym na Płw. Sambijskim w Rosji). W osadach morskich żywica przechodziła dalsze etapy fosylizacji. Warstwy bursztynonośne zwane niebieską ziemią mają sinawy kolor, co świadczy, że te osady powstały w płytkiej części morza.

Problem gromadzenia bursztynu w ujściach rzek nie jest do końca jasny. W pełnosłonych wodach morskich bursztyn powinien pływać, a prądy morskie mogły go roznosić w różne miejsca. Być może miejsce dużego nagromadzenia bursztynu to spokojna zatoka morska, gdzie prądy wody spławiły materiał zgromadzony wzdłuż brzegów dawnego lądu.

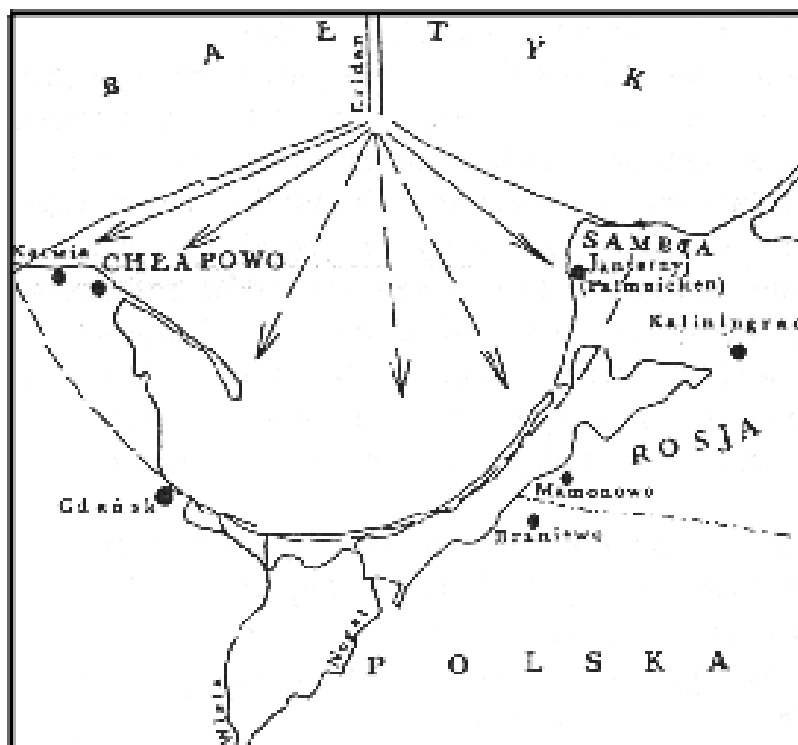
Przez kolejne okresy trzeciorzędu złoża bursztynu były przykrywane następnymi warstwami osadów, a klimat stopniowo się ochładzał. Około 1,6 mln lat temu nastąpił okres zlodowaceń zwany plejstoceniem kończący się zaledwie przed 7 tys. lat. Na dzisiejszej Skandynawii powstała olbrzymia i ciężka czapa lodowa. Lodowiec wygniatał, wymywał i prznosił nagromadzone przez miliony lat osady. W ten sposób pierwotne złoża bursztynu bałtyckiego zostały w dużym stopniu zniszczone, a bursztyn rozwleczony i zdeponowany w nowych miejscach. Praktycznie można go znaleźć we wszystkich punktach, gdzie sięgały lodowce. Oczywiście, najwięcej bursztynu znajduje się na terenach objętych ostatnim zlodowaceniem. Lodowiec stworzył basen obecnego Bałtyku oraz wypłycił osady trzeciorzędowe na Płw. Sambijskim i zmiotł całkowicie, aż do poziomu kredy osady trzeciorzędowe na Mierzei Wiślanej. Pierwotne złoża bursztynu na Płw. Sambijskim znajdują się zaledwie na głębokości 28-30 m i tylko 5 m poniżej poziomu morza. Bursztynonośna warstwa niebieskiej ziemi jest otwarta od strony morza, a bursztyn jest ciągle wymywany

podczas sztormów i roznoszony wzdłuż brzegu w kierunku Litwy i Polski. Podczas sztormów zimowych i wiosennych, wówczas gdy zasolenie wód Bałtyku wzrasta, lekki bursztyn zaczyna pływać i z łatwością jest wypłukiwany na plaże. Ta działalność Bałtyku trwająca już kilka tysięcy lat spowodowała zgromadzenie w plażach holoceničkih dużych ilości bursztynu.

Ryszard Szadziwski

Ryc. 1. Paleogeografia Europy w okresie powstawania bursztynu bałtyckiego.

Ryc. 2. Zasięg hipotetycznej delty rzeki Eridan.